

1991-yildan
chiqa boshlagan

2024-yil. 11-son

ISSN 2010-5584

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGINING ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz www.tilvaadabiyot.uz

BU YIL UMUMTA'LIM MAKTABLARIGA 500 NAFAR XORIJLIK TIL MUTAXASSISLARI JALB ETILDI

Ushbu son

DOLZARB MAVZU

Bolalarimiz ertaga
raqobatbardosh
mutaxassisga aylanishlari
uchun bugun chet tillarni
puxta egallashlari kerak

3
bet

TAHLIL

O'zbek tilida so'z
o'zlashtirish:
manbalari va usullari

9
bet

METODIK TAVSIYA

PISA xalqaro baholash
dasturi asosida maktab
o'quvchilarining o'qish
savodxonligini oshirish
metodikasi

21
bet

TADQIQOT

Surxondaryo
gidronimlarining
morfologik tahlili

42
bet

К ЮБИЛЕЮ
ПОЭТА / ПИСАТЕЛЯ

Поэзия,
объединяющая
народы

49
bet

O'zbekiston
Matbuot va axborot
agentligida 2014-
yil 19-dekabrda
0055-raqam bilan
qayta ro'yxatga
olingan
2024-yil. 11-son

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI
VAZIRLIGINING ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
ДОШКОЛЬНОГО И
ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING
SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Tahrir hay'ati:

Hilola UMAROVA
Farhod BOQIYEV
Qozoqboy YO'LDOSHEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Jabbor ESHONQULOV
Abdurahim NOSIROV
Bahodir JOVLIYEV
Yorqinjon ODILOV
Valijon QODIROV
Tolib ENAZAROV
Ravshan JOMONOV
Halim SAIDOV
Nilufar NAMOZOVA
Sanobar TO'LAGANOVA
Yo'ldosh RAHMATOV
Anatoliy LIXODZIYEVSKIY
Elvina ALIYEVA
Qodirjon NOSIROV
Bekkenbauer REYMOV
Yuliya MUSURMANOVA
Bashorat BAHRIDDINOVA
Shahnoza TURNIYAZOVA
Ra'no ABDUSALOMOVA
To'liqin XOLJO'RAYEV
Xadicha MUHIDDINOVA
Umid XO'JAMQULOV
Salima JUMAYEVA
Shahobiddin RASULOV
(bosh muharrir o'rinbosari)

Bosh muharrir

Farrux JABBOROV

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Nargis BOBODJANOVA

Sahifalovchi

Gulnoza VALIYEVA

Tahririyat manzili:

100011, Toshkent shahri
Navoiy ko'chasi 30-uy.
Telefon: (55) 510-28-44,
(77) 358-57-67
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
web-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Materiallar @TilAdabiyot_bot orqali qabul
qilinadi.

Jurnaldan ko'chirib bosilgan maqolalar
"Til va adabiyot ta'limi" dan olindi, deb izohla-
nishi shart.

Jurnalda nashr etilgan maqolalarda muallif-
larning tahririyat nuqtayi nazariga muvofiq kel-
maydigan fikr-mulohazalar bo'lishi mumkin.

Mualliflarning ism-familiyasi shaxsini tas-
diqlovchi hujjatiga muvofiq yoziladi.

Bosmaxonaga 2024.25.11. da topshirildi. Of-
set usulida chop etildi. Qog'oz bichimi 60x84/8.
Shartli bosma tabog'i 6,0. "Arial" garniturasida.
10, 11 kegl. "Madad oshiyoni" MChJ bosmaxonasida
chop etildi. Manzil: Toshkent shahri Yakkasaroy
tumani Qushbegi ko'chasi 6-uy. Buyurtma
Adadi 4250 nusxa. Bahosi kelishilgan narxda.

MUNDARIJA

DOLZARB MAVZU

Shahobiddin Rasulov. Bolalarimiz ertaga raqobatbardosh mutaxassisga aylanishlari uchun bugun
chet tillarni puxta egallashlari kerak.....3

DARS – MUQADDAS

Gulchehra Ortiqova. Ko'makchi fe'lli so'z qo'shilmalarining ma'no imkoniyatlari.....7

TAHLIL

Ravshan Jomonov. O'zbek tilida so'z o'zlashtirish: manbalari va usullari.....9
Fotimaxon Baxtiyarova, Muxtorjon Baxtiyarov. "Qutadgu' bilig"da astronomiyaga oid terminlar.....11
Dilfuza Zaripova. Huvaydning "Ibrohim Adham" qissasi tahlili.....13

ADABIYOTSHUNOSLIK

Manzura Mo'minova. Abdulla Oripov ijodida ijtimoiy mavzular talqini.....16
Sarvinov Abdusharifova. Omon Matjon she'riyatida talmeh.....17
Zavqiyjon Fayzullayev. Asriy Tabriziyga zamondosh turkiy ijodkorlar.....19

METODIK TAVSIYA

Umid Xodjamqulov. PISA xalqaro baholash dasturi asosida maktab o'quvchilarining o'qish
savodxonligini oshirish metodikasi.....21
Dilfuza Razikova. Solving linguistic problems: the compensatory approach in technical language education.....25
Madina Kamolova. Teaching English with an emphasize on the sociolinguistic profile of learners.....26

YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Mahliyo Djakbarova. Boshlang'ich sinflarda sifat so'z turkumini o'qitishga yangicha yondashuv.....29
Dilafroz Sarimsakova. Continuing Professional Development through exploratory action research.....32
Sharofat Toshmirzayeva. Ta'lim taraqqiyotida "4K" metodi.....34

TARJIMASHUNOSLIK

Saida Sultanova. Tarjima jarayonida lingvistik interferensiyaning namoyon bo'lishi.....36
Dilbar Jumayeva. Bridging the gap: exploring the role of philology in translating motivational literature
and fostering cross-cultural understanding.....37

TADQIQOT

Minhojiddin Raximov. Ta'lim muassasalari tizimida yoshlarning ijodiy faolligini oshirish omillari.....40
Shahnoza Majidova. Surxondaryo gidronimlarining morfologik tahlili.....42
Iroda Xaydarova. So'z tarkibi komponentlarining lingvistik tabiati.....44

KICHIK TADQIQOT

Dildora Tuxtayeva. Ingliz va o'zbek tillarida frazeologik birliklarning kelib chiqish manbalari.....46
Robiya Vaxobjonova. O'zbek adabiy tili publitsistik uslubining shakllanishi va taraqqiyoti.....47

K ЮБИЛЕЮ ПОЭТА / ПИСАТЕЛЯ

Николай Ильин. Поэзия, объединяющая народы.....49
Анатолий Лиходзиевский. «Все жанры хороши, за исключением скучного».....51

ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Саодат Магдиева. Синергетика структуры артпедагогической системы в практике
преподавания литературы в высшем педагогическом образовательном учреждении.....55
Хилола Юнусова. Введение падежной системы при обучении грамматике русского языка как неродного.....57
Наргиза Хамраева. Задачи методики преподавания русского языка и литературы
на современном этапе в высшем образовательном учреждении.....60

ЯЗЫКОЗНАНИЕ

Гульшод Хамраева. Проявление интерференции при обучении стилистике наречий
русского языка студентов иноязычных групп.....62
Азиза Муминова. Лингвистический ракурс изучения рекламного текста.....63
Альфия Галямова. Некоторые вопросы прагмалингвистики.....65

СОПОСТАВИТЕЛЬНОЕ ЯЗЫКОЗНАНИЕ

Гулноза Сабирова. Сопоставительный анализ личных и притяжательных местоимений английского
и узбекского языков и явление интерференции.....67

НАРОДЫ. ЯЗЫКИ. КУЛЬТУРА

Гульчеhra Давлятова, Зарина Аманова. Влияние русских и узбекских символов на формирование
национальной идентичности в молодежной среде.....70
Дилрабо Убайдова. Мифология – одна из древнейших дисциплин.....72

НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Наргиза Мадаминова. Роль композитообразования в поэзии Серебряного века.....74
Шахло Алимарданова. К вопросу о стилистической дифференциации языка.....76
Алевтина Шварц. Эволюция значения фразеологических оборотов по прошествии времени.....78

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

Я ПРЕПОДАВАНИЕ
ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE
TEACHING

*O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi
Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosati qarori bilan Filologiya hamda Pedagogika fanlari
bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.*

Minhojiddin RAXIMOV,

Toshkent menejment va iqtisodiyot instituti
biznes boshqaruvi va moliya kafedrası katta o'qituvchisi

TA'LIM MUASSASALARI TIZIMIDA YOSHLARNING IJODIY FAOLLIGINI OSHIRISH OMILLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim muassasalari tizimida yoshlarning ijodiy faolligi bilan bog'liq muammolarning yechimini topish, yoshlarning ijodiy faoliyatini tashkil etish, ta'lim tizimini samarali boshqarish, uzluksiz ta'lim orqali shaxsni rivojlantirish, qobiliyati, axloqiy va estetik hissiyotlarini qadriyatlar asosida tarbiyalash hamda milliy va xalqaro ta'lim tendensiyalariga yondashuv omillari haqida fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim sifati, tarbiya, uzviylik, uzluksizlik, izchillik, ijodiy faollik, kasbiy kompetentlik, milliy va xalqaro ta'lim tendensiyalari.

Annotation. This article discusses finding solutions to the problems of youth creative activity within the educational institutions system, organizing their creative work, efficiently managing the education system, developing the individual through continuous education, nurturing their abilities, moral and aesthetic feelings based on values, and addressing the factors related to national and international educational trends.

Keywords: education quality, upbringing, continuity, consistency, creative activity, professional competence, national and international educational trends.

Аннотация. В статье рассматриваются пути решения проблем творческой активности молодежи в системе образовательных учреждений, организация их творческой деятельности, эффективное управление образовательной системой, развитие личности через непрерывное образование, воспитание способностей, моральных и эстетических чувств на основе ценностей, а также подходы к национальным и международным образовательным тенденциям.

Ключевые слова: качество образования, воспитание, преемственность, непрерывность, последовательность, творческая активность, профессиональная компетентность, национальные и международные образовательные тенденции.

Dunyo ta'limida o'qitish modellarini texnologik taraqqiyot g'oyalari bilan uyg'un holda kashf qilish, ta'lim sifatiga oid nazariya va metodologiyani yetakchi g'oyalarni tatbiq etish orqali uzviylik, uzluksizlik va izchillik tamoyillariga asoslangan qator ilmiy izlanishlar olib borilmoqda. Bu jarayonda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan yangicha yondashuvlar, ilmiy-pedagogik innovatsiyalar, o'qitishning "STEAM – ta'lim" dasturi asosida o'quvchilarda ilmiy dunyoqarashni rivojlantirish, individuallashtirilgan o'qitish texnologiyalarini ishlab chiqish, PISA, TIMSS, PIRLS kabi xalqaro baholash dasturlari talablariga muvofiq, tamomila o'zgacha nazariy bilimlarning amaliyot bilan uyg'unligi hamda hayotiylikni ta'minlash masalalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Maqsad ta'lim muassasalari tizimida o'quvchilarning ijodiy faolligi bilan bog'liq muammolarning yechimini topish, ularning ijodiy faoliyatini tashkil etish, ta'lim tizimini samarali boshqarish, maktabdanoq o'quvchilarni shaxs sifatida rivojlantirish, qobiliyati, axloqiy va estetik qarashlarini milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash, o'qishga qiziqishi, xohish va istagini, o'zi va atrofini o'rab olgan olamga hissiy munosabati, ruhiy dunyosini rivojlantirishga qaratilgan o'quv dasturlarini ishlab chiqishdan iborat. Shunday ekan, ijodkor o'quvchining intellektual qobiliyatini ro'yobga chiqarish, uning ichki imkoniyatlaridan oqilona foydalanishga ko'maklashuvchi maqsadli ta'lim texnologiyasiga alohida e'tibor qaratish talab etilmoqda. Shu sababli milliy ta'lim tizimimiz uchun ijodiy faoliyatga yo'naltirilgan, o'quvchilarning iste'dodini yuksaltiruvchi, ixtirochilikka qiziqishini rag'batlantiruvchi,

shuningdek, ertak, hikoya, qo'shiq, musiqaning obrazli mazmunini tezda idrok eta bilishini, ijodiy imkoniyatlarini nazarda tutgan tadqiqotlar zarur.

Yangi O'zbekistonda ta'lim tizimini yangi sifat bosqichiga olib chiqishdagi islohotlar maktabdan boshlab o'quvchilarning zamonaviy bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan ehtiyojini qondirib, milliy va umumbashariy qadriyatlarga asoslangan ma'naviy-axloqiy fazilatlarini, mehnat ko'nikmalari, ijodiy fikrlash va atrof-muhitga ongli munosabatini rivojlantirishga zarur shart-sharoitlarni yaratibgina qolmasdan, o'quvchilarning ijodiy faoliyatini tashkil etishning samarali pedagogik yondashuvlarini takomillashtirish zaruratini ham yuzaga keltirmoqda.

"O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da "o'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish, xalq ta'limi sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish" [1] kabi muhim vazifalar belgilab berilgan. O'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish, ularning yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda maqsadga yo'naltirilgan tadqiqotlarga hamda bu boradagi samarali boshqaruvga alohida ehtiyoj sezilmoqda. Shuning uchun so'nggi yillarda mazkur soha rivoji yo'lida qator ishlar qilindi. Yuqorida aytilgan maqsadga esa maxsus maktablarda o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish hamda o'qituvchi va o'quvchining o'zaro muloqotiga asoslangan ta'lim jarayonini tashkil etish, nazorat

qilish strategiyalarini takomillashtirish, zamonaviy mexanizmlarni ishlab chiqish orqali erishish mumkin.

Sohaga tegishli quyidagi me'yoriy hujjatlarda barcha vazifalar belgilangan:

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevralda qabul qilgan "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-avgustda qabul qilgan "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3907-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrda qabul qilgan "Xalq ta'limi tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3931-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29-aprelda qabul qilgan "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-sentabrda qabul qilgan "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzuridagi Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligini tashkil etish to'g'risida"gi PF-5815-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 9-sentabrda qabul qilgan "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzuridagi Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4444-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasining 2016-yil 14-sentabrda qabul qilingan "Yoshlarga oid Davlat siyosati to'g'risidagi" R-406-sonli qonuni,

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2008-yil 7-avgustda qabul qilgan "Ayrim fanlar chuqur o'rganiladigan davlat ixtisoslashtirilgan umumta'lim muassasalari faoliyatini takomillashtirish to'g'risida"gi 173-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 14-avgustda qabul qilgan "Yoshlarni ma'naviy-axloqiy va jismoniy barkamol etib tarbiyalash, ularga ta'lim-tarbiya berish tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-3907-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-sentabrda qabul qilgan "Xalq ta'limini boshqarish tizimini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-5538-sonli Farmoni;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 15-martda qabul qilgan "Umumiy o'rta ta'lim to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 140-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 11-avgustda qabul qilgan "Ta'lim muassasalarida chet tillarini o'qitishning sifatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 610-sonli qarori;

– O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi va

zirligi huzuridagi Ixtisoslashtirilgan ta'lim muassasalari agentligi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019-yil 9-sentabrda PQ-4444-sonli qarori.

Ushbu hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda uzluksiz ta'limning o'rni beqiyosdir. Shu sababli fan-texnika va ta'lim taraqqiyotini ta'minlashga yildan yilga katta e'tibor qaratilmoqda. O'zgarishlarning asosiy maqsadi – ta'lim jarayoniga aniq ijobiy mazmun berib, maktab o'quvchilarining ijodiy faoliyatini rivojlantirish va boshqarish asosida yosh avlodni har tomonlama kamol toptirishga, ularning ongini, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar va dunyoqarashini rivojlantirishga qaratilgan siyosatni amalga oshirish.

Sir emaski, o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish va boshqarish sohasiga ilmiy-pedagogik muammo sifatida qaralmoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlab o'tganlaridek, adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, inson kapitalini rivojlantirishning eng muhim omili hisoblangan sifatli ta'lim-tarbiya masalasi bundan buyon ham doimiy e'tiborimiz markazida bo'ladi.

So'nggi yillarda respublika iqtisodiyot tarmoqlari ijtimoiy sohani innovatsion rivojlantirish, ilm-fan va ilmiy faoliyatni, xalq ta'limi sohasini har tomonlama qo'llab-quvvatlash va natijadorligini oshirish bo'yicha aniq maqsadga yo'naltirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Hamon demokratik islohotlar qilish, inson huquq va erkinliklari hamda qonun ustuvorligini ta'minlash borasida keng ko'lami ishlar olib borilmoqda. Shunga qaramay, hozirgi muhit ilm-fan va innovatsiya sohasida davlat boshqaruvi mexanizmlarini takomillashtirish, ilmiy faoliyatga oid davlat dasturlarini rivojlantirishda shaffoflikni ta'minlash hamda hududlarda ilm-fan yutuqlari va innovatsion texnologiyalarni joriy etish ishlarini jadallashtirish lozimligini ko'rsatmoqda.

Pedagogik jarayonlar xilma-xildir. Ularni tashkil etishda juda ko'p jihatlarni hisobga olish lozim. Pedagogik jarayonning integratsiyalashuvi nafaqat nazariy va metodik o'quv jarayonini bir butun amalga oshirishni, balki jarayonning samarali olib borilishini ham ta'minlaydi. Ayniqsa, turli fan elementlarini yaxlit holda birlashtiruvchi hamda o'ziga xos o'rganish predmetini o'z ichiga olgan holda fanlarni xususiyatlariga ko'ra bog'lovchi, integratsiyalashgan kurslarning mazmunini anglatadi [2].

"O'quvchining faoliyatida ijodkorlik, uning samarali ta'lim faoliyatini belgilab beruvchi ilmiy tasavvurlari evristik ta'limning pedagogik asosi sanaladi [3]. Maktab o'quvchilaridagi bilish jarayoni ijodkorlik natijasidir. Izlanishlar jarayonida ijodkorlik faoliyati namoyon bo'lishi uchun aniq maqsadga yo'naltirilgan, rejalashtirilgan, me'yorga ega faoliyatga zaruriyat seziladi. Bu esa ta'lim samaradorligini vujudga keltirish, faoliyatning avvalgi turlariga tayanishni taqozo etadi. Barchaga ma'lumkin, bu sohadagi so'nggi islohotlar o'qitish shakllari va mazmunini o'zgartirmoqda. Prezident maktablari, buyuk allomalarimiz nomi bilan atalgan ixtisoslashtirilgan maktablar, ijod maktablari, Temurbeklar maktabi kabi zamonaviy va

innovatsion ta'lim maskanlari ochildi [4: 383]. Ular-da xalqaro tajribalar yo'lga qo'yildi, bu esa kelajak-da yetuk kadrlar yetishib chiqishidan dalolat beradi. Zero 2019-yil 26-noyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Zamonaviy maktab"larni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori qabul qilindi. Qarorga muvofiq, 2021-yilgacha maktablarning kamida 3 foizini, 2025-yilgacha 20 foizini, 2030-yilga qadar esa 50 foizini "zamonaviy maktab"larga aylantirish-nings asosiy parametrlari belgilandi.

Shaxsni rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim jarayonida o'quvchining aqliy-intellektual, ijodiy xususiyatlari namoyon bo'ladi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf o'quvchilarida buni yaqqol kuzatish mumkin. Chunki bu paytda bolalarning aqliy qobiliyati, diqqati faol rivojlanadi. Bir qator psixolog va pedagog olimlar: A.V.Petrovskiy, B.M.Teplov, V.A.Krutetskiy, E.G'oziyev, G'.Shoumarov, O.Roziqov, B.Adizovlar ta'kidlashlaricha, bu davrdagi o'quv faoliyati ta'sirida bolalarning ruhiy faoliyati, diqqati, xotirasi, idrok etish

darajasi, tafakkuri, his-tuyg'usi rivojlanadi. Mazkur yoshdagi o'quvchilarning ijodiy faoliyatlari bir-biridan farq qilar ekan, iste'dodi ham turlicha namoyon bo'ladi [5]. Shuning uchun ularning mayl va intilishlarini bilish va ijodiy faoliyatlari, iste'dodlarini rivojlantirish nihoyatda muhim. Bugungi kunda mustaqillik tufayli amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari o'z ishiga ijodiy yondashuvchi, fan, texnika, san'at, ishlab chiqarishning jadal rivojlanishiga o'z hissasini qo'shadigan yuksak malakali kadrlar tayyorlashga bog'liq [6: 5].

Sifatli ta'limni ta'minlashga qaratilgan mashg'ulotlarning samaradorligi faqatgina dars jarayonida ko'zga tashlanmaydi. Mashg'ulotdan tashqari sharoitlarda ham ularning xatti-harakatlari, shaxsiy yondashuvlari, ijodkorliklari, innovatsion g'oyalarni qo'llab-quvvatlashlari, pedagogik jamoatchilik bilan o'zaro hamkorlikka erisha olishlari namoyon bo'ladi. Shunga ko'ra, jamiyat taraqqiyoti talablaridan kelib chiqqan holda har bir o'quvchini ijodkorlik ruhida tarbiyalash muhim va zarur ekani davr talabiga aylandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. – Toshkent, 2019. [https:// president.uz/uz /lists/view/2708](https://president.uz/uz/lists/view/2708).
2. Abdullayeva B. Fanlararo aloqadorlikning metodologik-didaktik asoslari: Ped.fan.d-ri...diss. – Toshkent, 2006.
3. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi Buxoro davlat universiteti Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti Maktabgacha ta'lim kafedrasini. "Maktabgacha ta'lim – maktab – oliy ta'lim" konsepsiyasi: muammo, yechimlar va istiqbollar xalqaro ilmiy-amaliy anjumani materiallari (ikkinchi to'plam). – Toshkent, 2022.
4. Abdiyeva K. Ta'lim sifati samaradorligini oshirishda xalqaro tajribalardan foydalanish. // Oriental Art and Culture, 2020, III.
5. Ikromov A., Maxmudov S., Anorqulova G. Germaniya: Ta'lim, ilm-fan. Kasb mahorati. 2004, №2.
6. Jo'rayev R., Ibragimov X. Pedagogik jamoaning innovatsion faoliyati. // Xalq ta'limi. 2004, №2.

Shahnoza MAJIDOVA,

Termiz davlat pedagogika instituti katta o'qituvchisi

SURXONDARYO GIDRONIMLARINING MORFOLOGIK TAHLILI

Annotatsiya. Maqolada Surxondaryo gidronimlarining tarkibiy tuzilishi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: gidronim, sodd, qo'shma, tarkibli, kompozitsiya, tarkibiy tuzilishi, tub va yasama, mahsuldor.

Annotation. The article discusses the compositional structure of Surkhandarya hydronyms.

Keywords: hydronym, simple, compound, compositional, composition, compositional structure, root and artificial, productive.

Аннотация. В статье рассматривается формирование структуры сурхандарьинских гидронимов.

Ключевые слова: гидроним, простой, сложный, композиционный, композиция, композиционная структура, корневой и искусственный, продуктивный.

Gidronimlar – geografik xaritalar va planlarning ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, qonun hujjatlari, hukumat qarorlari, ma'muriy boshqaruv organlari faoliyatida, xilma-xil ma'lumotnomalar hamda ilmiy, ta'limiy, axborotga oid nashrlarda uchraydi. Geografik nomlarni xatosiz yozish esa umumiy imloviy savodxonlikning uzviy qismi hisoblanadi.

Gidronim – so'z, lekin suv havzalari va inshootlarini ifodalaydigan atoqli ot. O'zbekiston hududidagi barcha gidronimlar o'zbek tili imlosining amaldagi qoidalari asosida yoziladi.

N.Uluqov o'zbek toponimikasidagi toponimlarning morfologik tuzilishiga doir tasniflarni yondashuv asosi va xarakteriga ko'ra uch guruhga ajratadi:

- 1) yasallish usuli va modeliga ko'ra;
- 2) yasovchi vositalar va tarkibiy tuzilishiga ko'ra;
- 3) tarkibi va tarkibidagi lug'aviy birliklarga ko'ra

[3: 178].

Shunday ekan, toponimlarning tuzilishiga ko'ra tasnifida uning tarkibidagi morfemalar, ya'ni lug'aviy asos, yasovchi affiks, topoformant va toponimik aniqlagichlarni hisobga olish lozim. Yuqoridagi tas-